

Ivan Prijatelj – 150 let od rojstva

Ivan Prijatelj je bil literarni in kulturni zgodovinar, teoretik, esejist in prevajalec. Rodil se je leta 1875 na Vinicah pri Sodražici materi Marjeti in očetu Francetu. Doma so se ukvarjali z izdelovanjem suhe robe. Po končani sodraški trirazrednici je oče Ivana vzel s seboj na Koroško in Štajersko, kjer sta krošnjačila in prodajala domače izdelke. Ker je deček izkazoval veliko nadarjenost, so ga starši poslali najprej na normalko na Ledino v Ljubljani, nato pa na klasično gimnazijo. V dijaških letih je bil gojenec Alojzijevišča, kjer je začel odkrivati svojo ljubezen do slovanskega slovstva.

Po maturi se je sprva vpisal na študij medicine na Dunaju, a je po nekaj mesecih prešel na slavistiko in klasično filologijo. Leta 1902 je doktoriral z raziskavo iz slovenske literarne zgodovine iz obdobja preroda. Po doktoratu ga je močna želja po znanju gnala v svet. Veliko je potoval po Rusiji in evropskih mestih, kjer si je nabiral nova spoznanja o literarni zgodovini posameznih narodov. Med študijem je navezal pomembna poznanstva in si leta 1905 pridobil službo v Dvorni biblioteki na Dunaju pri profesorju Vatroslavu Jagiću. Ta ga je spodbujal, naj sprejme profesorsko službo na srednji šoli, a je Prijatelj to odločno zavrnil, saj si je želel uveljavitve v akademskih krogih. Služba v knjižnici mu je omogočala nadaljnji znanstveni razvoj, poučevanje zgodovine slovanskih kultur na dunajski univerzi pa se mu je zdelo dosegljivo. Vendar so kadrovske spremembe na univerzi delovanje vse bolj usmerjale k nemški znanosti, kar bi mu onemogočilo predavanja o slovanskih kulturah v skladu z njegovim prepričanjem. Zato je opustil misel na habilitacijo na Dunaju.

Ob ustanovitvi ljubljanske univerze leta 1919 je postal profesor Filozofske fakultete, kjer je predaval o novejši slovenski književnosti in zgodovini drugih slovanskih književnosti. Bil je pobudnik, soustanovitelj in redni član Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani – predhodnika

Ivan Prijatelj (dLib)

današnjih razredov za filološke in literarne ter zgodovinske in družbene vede pri SAZU-ju. V študijskih letih 1920/21 in 1932/33 je opravljal funkcijo dekana Filozofske fakultete. Njegov način raziskovanja literarne zgodovine je natančno upošteval družbeno in politično dogajanje ter kulturno ozadje, ki vpliva na razvoj književnosti posameznih narodov. S svojim znanstvenim pristopom je močno vplival na generacije sodelavcev in študentov, ki so njegovo metodo dela poimenovali »Priateljova šola«. Ta se je med literarnimi zgodovinarji ohranila še dolgo po njegovi smrti kot sinonim za temeljitost in kritično razmišljanje.

Leta 1932 mu je umrl edini sin, kar ga je globoko prizadelo in ga odmaknilo iz javnega življenja. Ivan Prijatelj je umrl leta 1937. Njegovo delo je trajno zaznamovalo slovenski literarnozgodovinski prostor, zato so mu že leta 1942 pred Narodno in univerzitetno knjižnico postavili doprni kip.

Polona Koželj

Fran Jesenko – 150

Fran Jesenko je bil slovenski botanik, genetik, naravovarstvenik in pedagog. Rodil se je 14. marca 1875 v ključavničarski rodbini v Škofji Loki. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani. Po maturi se je vpisal na Univerzo na Dunaju, kjer je študiral naravoslovje in doktoriral leta 1900. Zatem je bil nekaj let vzgojitelj v dunajskem

Fran Jesenko (dLib)

Terezijanišču, v Bélohádu na Češkem in v Aleksandriji. V letih 1904–8 je po nalogu dunajskega botaničnega inštituta raziskoval floro v Arabiji in ob Nilu. Leta 1909 je postal asistent pri Erichu von Tschermaku na visoki kmetijski šoli (Hochschule für Bodenkultur, zdaj Univerza za agrikulturno na Dunaju) in leta 1913 docent. Delal je tudi na pariškem inštitutu Vilmorin (Francija) ter na inštitutih v Uppsali in Stockholmu (Švedska). Bil je eden prvih na svetu, ki mu je s pomočjo kromosomskega inženiringa, kombinacije dveh vrst – pšenice in rži, uspelo dobiti novo rastlinsko vrsto (tritikalo), zaradi česar ga lahko štejemo za predhodnika današnje genske tehnologije.

Med prvo svetovno vojno se je kot konjeniški kapetan bojeval na ruskem bojišču, kjer je bil ranjen, ujet in